

PROSTORNO PLANIRANJE I URBANIZAM

**PREDAVANJA SU ONLINE na Tims-u
U PRVOM PREDAVANJU DATO JE
DETALJNO OBJAŠNJENJE ZA IZRADU SEMESTRALNOG RADA
KOMUNIKACIJU NASTAVLJAMO PREKO MEJLA I Tims-a!**

vggs.urb@gmail.com

Osnovni pojmovi

- **Urbanizacija**
- **Urbanizam**
- **Grad**
- **Društveni mehanizmi urbanog razvoja – prostorno i urbanističko planiranje i urbanističko projektovanje**
- **Urbana struktura**
- **Fizička struktura**
- **...**

URBANIZACIJA

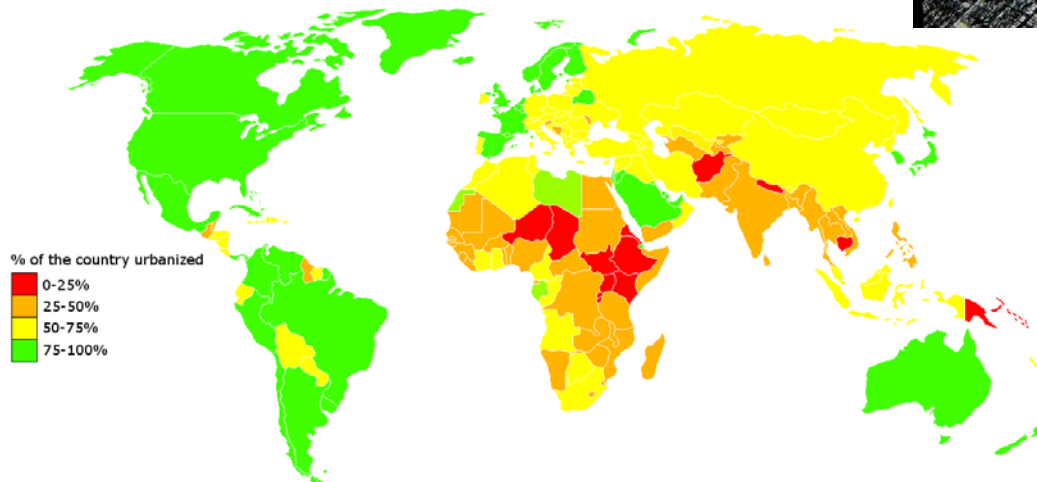
Jedna od definicija...

lat. **urbs** grad, **urbanus** gradski

Urbanizacija je proces kvantitativnog i kvalitativnog rasta **GRADSKOG** stanovništva, praćen promenama u njegovoj **socio-ekonomskoj i aglomeracijskoj** strukturi.

Čikago, Illinois

Svetska mapa urbanizacije 2012.

URBANIZACIJA

Fenomenom urbanizacije se bave

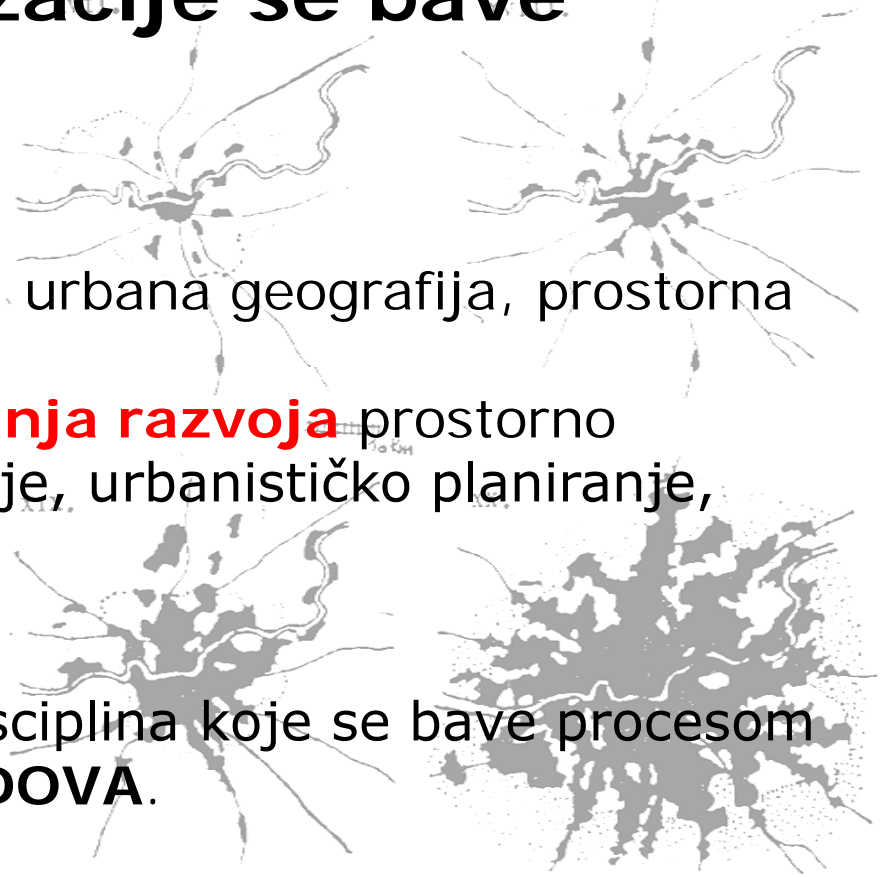
- **Mnoge naučne discipline**

urbanizam, urbana sociologija, urbana geografija, prostorna ekonomija, urbana ekologija...

- **Mnogi mehanizmi regulisanja razvoja** prostorno planiranje, regionalno planiranje, urbanističko planiranje, zaštita životne sredine...

- Zajednička osnova mnogih disciplina koje se bave procesom urbanizacije je **RAZVOJ GRADOVA**.

- Razlike među naučnim disciplinama se javljaju u pogledu komponenata i uticajnih činilaca urbanizacije.

URBANIZACIJA

- **Veoma složen pojam – svaka naučna disciplina definiše i proučava urbanizaciju sa svog aspekta**
- **Uz industrijalizaciju, ubraja se u najznačajnije procese koji se odvijaju u savremenom svetu**
- **Urbanizacija i industrijalizacija – glavni pokretači društvene modernizacije**

Nagli razvoj gradova pod uticajem industrije tokom 18. i 19. veka

- Nagli demografski i prostorni rast gradova – veliki demografski pritisak stanovništva iz ruralnih područja
- Nagli razvoj železničkog i drumskog saobraćaja
- Razvoj gradskog saobraćaja
- Nagle promene u fizičkoj strukturi gradova

URBANA EKSPLOZIJA U 19. VEKU

temelji se na društveno ekonomskim promenama krajem 18. i 19. veka
kriza apsolutističkih vladavina zamenjena kapitalističkim
ekonomska osnova urbane eksplozije bila je industrijalizacija

jaka prostorna specijalizacija u industrijskoj proizvodnji

- lokacijski faktori: radna snaga, zatim sirovine

Stvaranje rudarsko-industrijskih regija

- važnost saobraćaja (posebno železnice)

- ubrzano povećanje broja stanovnika

- polarizacija u populacijskom razvoju

- migracije stanovništva

(selo-grad, unutar pojedine zemlje, izvan Europe u Novi svet)

Značaj urbanističke delatnosti

- Potreba za razvojem i formiranjem **discipline i društvene delatnosti** koja se **planski** bavi prostornim razvojem grada – njegovom organizacijom, uređenjem i korišćenjem
- Razvoj **URBANISTIČKE MISLI I KRITIKE** u borbi za humanizaciju gradova
- Razvoj **URBANIZMA** kao društvene, naučne, stručne i zakonodavne delatnosti

MEHANIZMI REGULISANJA PROSTORNOG RAZVOJA

- Prostorno planiranje
- Urbanističko planiranje
- Urbanističko projektovanje

Fizički izraz planiranja - **PLAN**

Fizički izraz projektovanja- **PROJEKAT**

Različiti prostorno-funkcionalni nivoi:

- Prostorni plan
- Generalni plan
- Regulacioni plan
- Plan detaljne regulacije
- Urbanistički projekat

URBANIZAM (engl.town planning, city planning, franc. urbanisme, nem.Staedtebau, ital. urbanistica)

Naučna, društvena i stručna disciplina koja istražuje, proučava i primenjuje principe i odnose na kojima treba oblikovati, uređivati i koristiti prostor

Uređenje gradova s obzirom na **estetske, higijenske i praktične potrebe** stanovnika. Obuhvata skup činilaca koji definišu jedno ljudsko naselje. Proučava sve bitne elemente organizacije gradskog naselja, glavnih uslova njegovog života i daljeg razvoja, društvenih odnosa života u zajednici, zdravstvenih uslova, zakonitosti razvoja grada, **predviđa stepen porasta broja stanovnika** u određenim vremenskim etapama, obuhvata organizaciju grada u celini, sistem zakonitosti saobraćajnih tokova, sistem društvenih centara i mrežu društvenih objekata.

nemoguće je dati jedinstvenu definiciju grada!

OSNOVNE ODREDNICE GRADA

“nešto više od mešavine ljudi i kolektivnih oprema – ulica, zgrada, električnog osvetljenja, telefona itd... Grad je takodje nešto više od običnog skupa ustanova i administrativnih tela: sudovi, bolnice, škola, policije i raznih društvenih službi.

Grad je pre **stanje duha**, zbir običaja i tradicija i utvrđenih stavova Drugim rečima, grad nije samo fizički mehanizam I neka veštačka konstrukcija...**on je proizvod prirode i to ljudske prirode**” (J. Parker)

- **Mnogi mehanizmi regulisanja razvoja** prostorno planiranje, regionalno planiranje, urbanističko planiranje, zaštita životne sredine...

RAZLIČITE DEFINICIJE GRADA

Grad je:

- Kolevka ljudskih kultura i civilizacije
 - Odraz društva u prostoru
 - Centar inovacija
 - Relativno veliko, gusto naseljeno i stalno boravište socijalno heterogenih grupa
 - Koncentracija ljudi pretežno neagrarnih (sekundarnih i tercijarnih) aktivnosti
 - Stanje duha, zbir običaja, tradicija i utvrđenih stavova
-

Na urbane karakteristike jednog grada pre svega utiču sledeći faktori: opšti civilizacijski, geografski, istorijski, sociološki, faktori organizacije društva, kulturni, ekonomski, politički, tradicionalni, faktori snabdevanja, saobraćajni, tehničko-tehnološki, graditeljski, organizacioni, specifični.....

KOPENHAGEN, Danska

LASA, Tibet, Kina

primer dva grada nastala na potpuno različitim geografskim, istorijskim, kulturološkim i graditeljskim osnovama

Pojava novih urbanih oblika – megalopolisa i urbanih aglomeracija

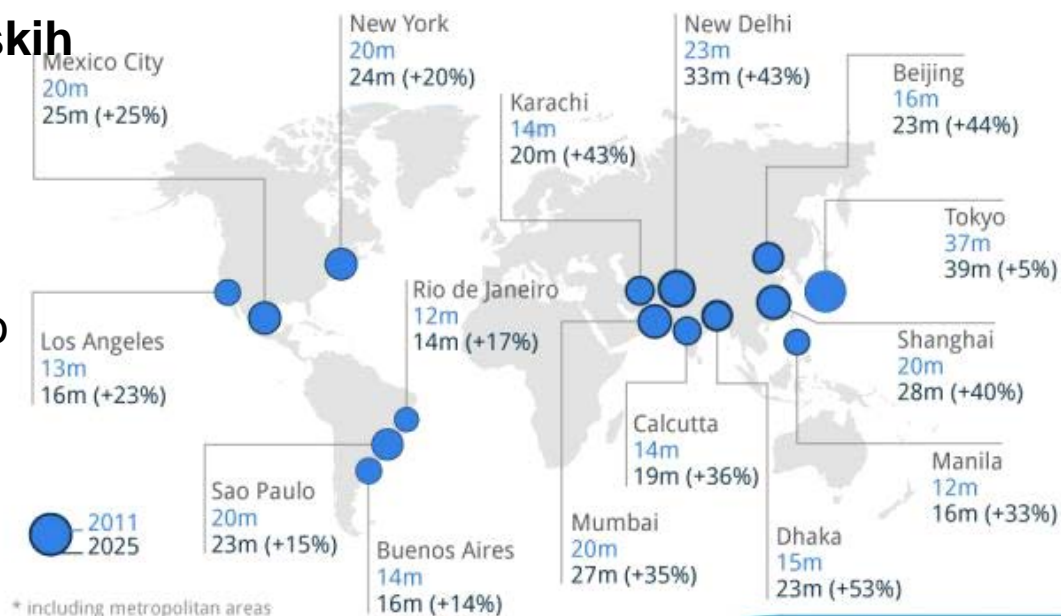
- Eksplozivan rast gradskog stanovništva doveo je do pojave **MEGAGRADOVA** - velikih gradskih aglomeracija sa više od osam miliona stanovnika i gustinom naseljenosti većom od 2000 st/km².

- Pedesetih godina 20. veka samo su **2 grada** u svetu imala više od osam miliona stanovnika (**New York** i **London**).

- Dvadeset godina kasnije (1970.) u svetu je bilo 11 megagradova, a **2000. dvostruko više - 22** (od toga 16 u slabije razvijenim zemljama).

The 15 Fastest Growing Megacities

Population growth of the world's fastest growing megacities* (millions, 2011-2025)

Source: UN Population Division, World Economic Forum

Mashable statista

Megagradovi - megalopolisi

- **Koji je najveći grad u svetu danas?**

Postoje različiti podaci iz različitih izvora.

Deset gradova sa najvećim brojem stanovnika u 2018. godini

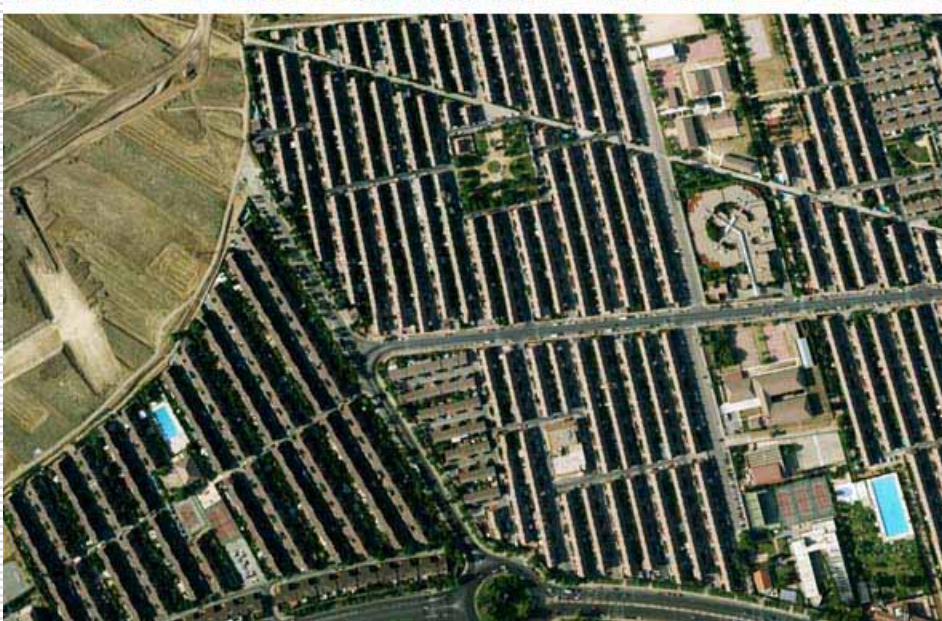
1. Tokio (Japan) 37 468 000
2. Nju Delhi (Indija) 28 514 000
3. Šangaj (Kina) 25 582 000
4. Sao Paulo (Brazil) 21 650 000
5. Meksiko Siti (Meksiko) 21 581 000
6. Kairo (Egipat) 20 076 000
7. Mumbaj (Indija) 19 980 000
8. Peking (Kina) 19 618 000
9. Daka (Bangladeš) 19 578 000
10. Osaka (Japan) 19 281 000

• *Извор:* [United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division \(2018\). *The World's Cities in 2018 - Data Booklet* \(ST/ESA/SER.A/417\).](#)

Suburbanizacija

- Istovremeno, **visoko urbanizovane zemlje**, uključujući Englesku i SAD, dostigle su tačku zasićenja, jer većina stanovnika tih zemalja već živi u gradovima. U tim je zemljama pak prisutan jedan **drugi trend - preseljavanje iz grada u okruženje**. Polovinom XX veka, dolazi do širenja pregrađa, na rubovima velikih gradova (tzv. **suburbana područja**);
 - Ovaj proces se naziva **suburbanizacija**;
 - Posledica: **brže širenje predgrađa, nego samih gradskih jezgara i propadanje centra grada**;
 - U SAD: **belačka populacija se svesno iseljavala u predgrađa kako bi izbegla mešovite škole u koje su išla i deca afroameričkih roditelja**;
-

suburbija

Rezime – danas...

- Oko 55% svetskog stanovništva živi u gradovima.
- 2007.g. se izjednačio broj urbanog i ruralnog stanovništva na globalnom nivou.
- Postoje značajne RAZLIKE izmenu **UČEŠĆA URBANOG STANOVNIŠTVA, TEMPA, DINAMIKE I KARAKTERISTIKA PROCESA URBANIZACIJE** u razvijenim zemljama i zemljama u razvoju.

Rezime – danas...

- **U RAZVIJENIM ZEMLJAMA** Evrope, Japanu, Australiji i Severnoj Americi **STEPEN URBANIZACIJE** se kreće oko 80% (npr. Island 97%, Izrael 90%, Japan oko 80%, Danska i Australija 85%)
- **U većini NERAZVIJENIH ZEMALJA** Azije, Afrike i Južne Amerike udeo urbanog stanovništva je u proseku 35%, ali u nekim zemljama je izrazito nizak (npr. Nepal 10%, Ruanda 5%).

• **Najveći urbani rast se beleži u područjima gde je stepen urbanizacije NAJNIŽI.**

• Zbog sve većeg pritiska stvorenog snažnim porastom ukupnog stanovništva, jačanja industrijalizacije i privrednih promena, danas je u slabije razvijenim zemljama prisutan trend preseljenja stanovništva iz ruralnih u urbana područja, posebno u primarne gradove, tj. najveće gradove u pojedinim državama, poput Bombaja, Najrobija i Mexico Cityja.

• **koncentracija stanovništva u gradovima i veliki demografski pritisak na njih – osnovna obeležja**

STIHIJSKE URBANIZACIJE.

**Mumbaj
(oko 20mil.)
socijalne razlike
vidljive u
prostoru**

